

УДК 342.553.001.73

Толстенко В. Л., Національний університет
«Острозька академія»

РОЗВИТОК САМОВРЯДНИХ НАЧАЛ У ТРАНСФОРМАЦІЯХ ФОРМИ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ: ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ

У статті досліджено кореляцію процесів розвитку самоврядних начал та форми держави в сучасних умовах. Автор обґрунтовує роль муніципальної влади як специфічного різновиду публічної влади, що входить до загальної системи публічної влади і видозмінює форму сучасної держави. Розкрито механізми впливу муніципальної влади та органів місцевого самоврядування на трансформацію конкретних елементів форми держави. Проаналізовано тенденції розвитку міжнародного права в частині гарантування сталого розвитку системи місцевого самоврядування як фундаментального критерію демократичної форми держави.

Сучасні теоретично-правові дослідження форми держави не можуть не враховувати тих змін, які наразі об'єктивно відбуваються в системі державної влади та її територіальної організації, а також тих тенденцій, що властиві системі організації публічної влади багатьох сучасних демократичних держав. Справді, сьогодні вже не можна говорити про феномен полікратичної форми держави, якщо цим поняттям окреслюється виключно факт запровадження в державно-правовій організації принципу поділу влади та конституювання декількох центрів владних повноважень в межах єдиного і цілісного державного організму. Насправді, на думку цілого ряду провідних сучасних юристів, сьогодні ми стаємо свідками того як у функціонуванні держави поряд з класичними установчою, законодавчою, виконавчою і судовою владою, дедалі більшої ваги і значення набуває новий тип влади, яким є муніципальна влада, що тлумачиться як «влада муніципальних спільнот, об'єднаних правом в інтересах та загальній користі людей... породження влади населення муніципальних спільнот та є відносно самостійним інститутом більш широкого поняття – муніципального ладу» [1]. Становлення і позитивний розвиток муніципальної влади, як наголошує М. Баймуратов, «обумовлюється та, своє чергою, викликає й підсилює процеси децентралізації та деконцентрації державної влади, що виступають в умовах її формування якісно новими методами здійснення публічної влади, що не тільки формують компетенційну базу муніципальної влади, а й більш «олюднюють», «гуманізують»

саму публічну владу, роблять її більш наближеною до громадян держави» [2]. Внаслідок чого, публічна влада починає розвиватись, так би мовити, по-горизонталі набуваючи нової поліцентричної форми, доміантними тенденціями генезису якої є децентралізація і деконцентрація. Все це змушує з нових позицій переосмислювати питання форми держави, включаючи до їх кола ще й проблематику муніципальної влади через з'ясування того впливу, який має розвиток самоврядних начал в системі публічної влади на трансформації форми сучасної держави. Однак, крім причин, які істотно посилюють науково-теоретичну значущість подібного юридичного дослідження, слід вказати на цілий ряд факторів, що роблять її особливо актуальною в нинішніх умовах державного-правового розвитку України.

По-перше, як слушно зазначає О. Батанов, процес становлення та розбудови сучасної української державності збігся у часі з реформуванням політичної системи та становленням якісно нових демократичних інститутів публічної влади, з-поміж яких одне з провідних місць належить муніципальній владі [3]. Причому, поява та активний розвиток муніципальної влади спричинили зміни не лише на рівні окремих інститутів та механізмів взаємодії різних рівнів та елементів публічної влади, але й на рівні форми держави в цілому, коли відбулося своєрідне «розмикання» цієї форми та її максимальне наближення до суспільства і суспільних потреб. Фактично, ми стали свідками появи принципового нового розуміння ідеї форми організації публічної (державної) влади, яка не височіє і не протистоїть громадянському суспільству, а активно взаємодіє з ним, починаючи з місцевого рівня, тим самим, створюючи принципово нові моделі формування, цілевизначення та реалізації публічної влади. Разом з тим, зазначена тенденція розвитку та посилення самоврядних начал мала своїм наслідком появу ряду нових підходів щодо аналізу окремих елементів форми держави у її «класичному» тлумаченні, насамперед йдеться про форму політичного режиму та форму державно-територіального устрою. Так само, якщо пристати до позиції тих фахівців, які вважають за доцільне застосовувати загальне поняття демократичної форми держави (як певної інтегральної характеристики формального способу організації публічної влади і її взаємодії з суспільством і громадянином), то також слід погодитись з тим, що для неї об'єктивні тенденції розвитку самоврядних начал мають винятково важливе значення. Очевидно, що ставлячи на меті подальше утвердження України саме як демократичної держави, з усіма наслідками, які це має в частині визначення форми Української держави, одним з перших і найбільш актуальних державотворчих завдань є саме розвиток, поширення та

утвердження самоврядних начал в системі публічної влади. По-друге, відповідно до Концепції реформування системи місцевого самоврядування в Україні, метою якої є визначення напрямів, механізмів та строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади, спроможної максимально забезпечити передовсім, надання якісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів демократії участі, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад, наразі особливо актуальним є розробка цілісної науково обґрунтованої моделі такої системи організації державної влади, в якій муніципальна влада посідає належне її місце, забезпечуючи у повному обсязі право місцевих громад на самоврядування та вирішення місцевих проблем. Зрозуміло, що розробка зазначеної моделі прямо пов'язана з чітким розумінням впливу цих змін на класичні уявлення про форму держави та характер організації публічної влади в ній. По-третє, не можна не вказати на те, що наразі відповідно до взятих на себе зобов'язань перед Радою Європи, Україна повинна сприяти розвитку місцевого самоврядування та муніципальної влади на всій її території. Причому, цей процес повинен реалізовуватись не тільки як забезпечення певних міжнародних зобов'язань України, але й як глибинна внутрішня трансформація форми Української держави, в якій муніципальна влада набуває належного місця і ролі в загальній системі публічної влади України. Саме, тому, на думку цілого ряду вітчизняних вчених, «місцеве самоврядування, в якому закладено глибокі традиції соборності, має бути відроджене на принципово новій основі і стати одним із фундаментальних принципів будівництва вітчизняних інститутів демократії» [4]. Все вказане вище підтверджує не лише науково-теоретичну значущість проблематики укорінення самоврядних начал у трансформаціях форми сучасної держави, але й її актуальність для нинішнього стану державно-правового розвитку України.

Утім, перш ніж приступати до аналізу цієї проблеми, необхідно зробити певні зауваження загального теоретико-методологічного характеру. Перш за все, слід нагадати, що в сучасній теорії держави і права продовжує своє існування класична традиція дуалістичного тлумачення муніципальної влади, в основі якої лежать дві протилежні концепції, одна з яких описується поняттям «державницької», а інша – «громадівської» [5]. Відповідно до першої з них, муніципальна влада є органічною частиною державної влади і постає як її своєрідне «відгалуження» на місцевому або регіональному рівні, або як «різновид державного керівництва» [6]. З цього погляду, форма держави повністю

детермінує муніципальну владу та форму її організації, яка зазнає на собі усіх змін, що відбуваються й на рівні державної влади в цілому. Більше того, зазначені зміни мають чітко виражений односпрямований характер, а саме: державна влада цілком і повністю детермінує владу муніципальну. Про хибність такого підходу вже неодноразово писали як вітчизняні, так і зарубіжні юристи, адже в реальності така модель практично повністю заперечує саму ідею муніципалізму та самоврядності, оскільки її запровадження перетворює систему самоврядування на одну з іпостасей держави та різновид державного механізму [7]. Зокрема, на це вказує В. Скрипнюк, яка зазначає, що сенс ідеї самоврядування полягає не в тому, щоб максимально поширити вплив держави з центрального на місцевий рівень, а в тому, щоб розбудувати таку систему взаємозв'язків з суспільством, при якій між державною владою і територіальною громадою встановлюється тісний зв'язок, в ході якого рівною мірою забезпечуються як державні, так і суспільні інтереси [8]. Саме це дозволило згаданій дослідниці описувати процес посилення самоврядних основ як шлях до демократизації державної влади і держави в цілому [9]. До речі, у цьому ж контексті можна навести слова Ю. Тихомирова, який описує процес розвитку місцевого самоврядування як «перспективну форму демократизації держави та постання нової «публічності» коли органічно поєднуються інтереси особистості, колективу та суспільства [10]. Відповідно до другої з вказаних концепцій, муніципальна влада конститується саме як влада місцевих громад і органічно виростає з громадянського суспільства як одночасно орган й інститут його самоорганізації з метою забезпечення найважливіших інтересів та реалізації поточних потреб. Однак в такому разі, муніципальна влада протиставляється державній на підставі базового розмежування їх джерел, що спричиняє висновок про вихідну відмінність державної (публічної) влади і муніципальної. Очевидно, що як перша, так і друга з методологій дослідження муніципальної влади не дає достатніх підстав для того, щоб аналізувати вплив системи місцевого самоврядування і муніципальної влади на форму держави, оскільки в одному випадку з достатньою мірою обґрунтованості можна стверджувати виключно про вплив форми держави на місцеве самоврядування, а в іншому – про будь-яку відсутність подібних кореляцій взагалі. Тому, у власне методологічному плані, найбільш прийнятною і коректною видається позиція тих вчених, які вказують на потребу розробку нової інтегральної теорії муніципальної влади, коли вона тлумачиться як така, завдяки якій створюється ефективний механізм реалізації й захисту прав та свобод людини і громадянина та самостійне і під свою відповідальність вирішення територіальними

громадами питань місцевого значення, і водночас – як «самостійний вид публічної влади, форма волевиявлення територіальних громад, що здійснюється шляхом виборів, референдумів чи в інших формах або через утворювані ними органи» [11]. У цьому сенсі, маємо погодитись з тим, що сучасне розуміння демократії і демократичної форми держави в значній мірі знімає жорсткість протистояння між «державною сферою» і «сферою громадянського суспільства», що були притаманні класичним теоріям, оскільки в реаліях сучасної демократії держава і громадянське суспільство постають як партнери, які спільно діють відповідно до фундаментальних правових принципів і цінностей [12]. Це означає, що існування муніципальної влади, а також механізмів місцевої самоорганізації населення є запорукою успішності, ефективності і демократичної форми державного управління на його базовому рівні взаємодії з громадами та окремими індивідами [13].

Інший методологічний аспект, який слід зазначити пов'язаний з загальною оцінкою муніципальної влади, яка може розглядатись і як об'єкт «державної опіки» і як цілком самостійний суб'єкт в системі публічної влади. Перша з наведених оцінок була притаманна радянському періоду державного будівництва в Україні, коли роль і значення муніципальної влади визначались виключно через призму того наскільки точно і неухильно вона спроможна реалізовувати на місцях прийняті у владних центрах (а точніше – у владному центрі) рішення. Зрозуміло, що формування незалежної і демократичної держави спричинило появу того, що О. Батанов влучно описав поняттям нової «демократичної муніципальної ідеології» [14], в основі якої лежить переконання у тому, що постання муніципальної влади і місцевого самоврядування є «результатом тисячолітнього світового досвіду організації публічної влади, взаємовідносин влади з людиною, який наочно свідчить, що спрямованість влади на задоволення потреб людини, її функціонування в інтересах територіальних громад та їх членів можуть бути забезпечені лише за умови реальної участі людини у формуванні цієї влади, відповідальності влади перед людиною та її максимальної наближеності до людини» [15]. Таким чином, говорячи про розвиток самоврядних начал і їх вплив на трансформації форми сучасної держави, необхідно рішуче відмовитись від їх сприйняття як об'єкта державного управління і одночасно об'єкта впливу з боку публічної влади, адже, насправді, і сама система самоврядування, і муніципальна влада мають публічний характер, є різновидом публічної влади і уможливають існування сучасної держави при збереженні як її демократичної сутності, так і її демократичної форми.

Як відомо, місцеве самоврядування є однією із головних підвалин демократичного ладу будь-якої сучасної держави. Саме на такому засадничому принципі здійснюється організація місцевої влади в європейських країнах. На різних рівнях державної влади за часи незалежності України було розроблено та схвалено цілу низку документів концептуального та програмного характеру з питань розвитку місцевого самоврядування. Це, зокрема, Програма державної підтримки розвитку місцевого самоврядування в Україні, Концепція державної регіональної політики, затверджені Президентом України (2001 р.), Концепція Програми законодавчого забезпечення розвитку місцевого самоврядування, яку ухвалив Кабінет Міністрів України (2002 р.), Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (2012 р.), розроблена Міністерством регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ за підтримки Ради Європи. Наразі нормативно-правову базу в зазначеній сфері правового регулювання визначають Конституція України, закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про органи самоорганізації населення», «Про ратифікацію Європейської Хартії місцевого самоврядування» та інші нормативно-правові акти. Водночас, сьогодні основними причинами, що обмежують можливості місцевого самоврядування у здійсненні своїх функцій, є: відсутність послідовної державної політики щодо розвитку системи місцевого самоврядування, неврахування вищими органами державної влади України пропозицій неурядових громадських організацій та асоціацій органів місцевого самоврядування з її вдосконалення; відсутність повноцінного місцевого самоврядування на рівні громади, можливості повноцінно здійснювати самоврядні функції на рівні району та регіону; наявність суперечностей у положеннях Конституції України, що визначають територіальну основу, організаційну систему, компетенцію органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій; відсутність належної фінансової основи місцевого самоврядування, надмірна централізація фінансових ресурсів та відсутність належної податкової бази, зокрема місцевих податків та зборів, для самостійного формування органами місцевого самоврядування власних бюджетів; велика диспропорція у розвитку територій; відсутність правового механізму вирішення питань адміністративно-територіального устрою; відсутність чіткого розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на місцях, між рівнями, органами і посадовими особами місцевого самоврядування; нераціональна

система організації органів виконавчої влади на центральному та місцевому рівнях, низький рівень горизонтальної координації їхньої діяльності; надмірна залежність органів місцевого самоврядування від рішень місцевих органів виконавчої влади, зокрема у питаннях формування і виконання місцевих бюджетів та реалізації інших делегованих повноважень; наявність випадків співіснування кількох громад на одній території та нерозв'язаність питань співвідношення їхньої компетенції; неефективна система державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, недосконала система та низький рівень оплати праці в органах місцевого самоврядування; непрозорість діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Однак, незалежно від реального стану розвитку самоврядних начал в Україні, а також тих об'єктивних проблем, на які щойно було вказано, не можна не помічати того, що посилення муніципальної влади і місцевого самоврядування є тих єдиним шляхом, який прос можний забезпечити Україні не тільки ефективну демократизацію, але й гарантувати ефективне функціонування системи державного управління.

У цьому аспекті, досліджуючи вплив самоврядних начал на розвиток окремих елементів форми держави, особливої уваги заслуговують питання форми державно-територіального устрою. Справді, усталена класифікація цих форм виходить з доцільності розмежування двох основних і, при цьому, найбільш поширених у світовій державотворчій практиці форм, якими є федеративна та унітарна держава. Нагадаємо, що в сучасній теорії держави і права унітарна держава характеризується як єдина, суцільна, злита держава, складові частини якої не мають політичної самостійності, натомість федеративна держава – це союзна держава, що складається з декількох державних утворень, які мають особливий політико-правовий статус. Однак останнім часом, під впливом тенденцій до поглиблення децентралізації такий критерій розмежування федеративних та унітарних держав як «політична самостійність» регіонів стає дедалі більш проблематичним. Тобто виникає питання: що саме вважати політичною самостійністю регіонів та її ознакою в умовах, коли дедалі більша кількість функцій та повноважень соціально-економічного, культурно-національного, екологічного, освітнього характеру відходить до відання регіонів?

Справді, в сучасному світі можна спостерігати ситуацію прямо протилежною тій, яка мала місце ще 20 – 25 років тому, коли регіони виборювали для себе повноваження та відстоювали власні права на вирішення питань у різних сферах суспільного життя і розвитку.

Наразі ці повноваження у багатьох випадках «виборювати» вже немає жодного сенсу, оскільки центральна публічна влада саме вельми охоче передає зазначені повноваження в сфері публічного управління на муніципальний (регіональний) рівень, забезпечуючи завдяки цьому стабільність та ефективність системи державного управління в цілому. На практиці це спричиняє феномен виникнення нової форми державно-територіального устрою, який окремі дослідники пропонують описувати поняттям «регіональної держави» [16]. Наприклад, відомий російський дослідник А. Автономов пише, що регіональна держава – це специфічна сучасна форма державного устрою, яка має проміжний характер між унітарною і федеративною державою [17]. Тобто вона може бути описана рівною мірою і як «децентралізована унітарна держава, територія якої складається з автономних утворень» (в Європі такими державами є Іспанія або Італія), і як «спірна федерація». Останнє поняття застосовує О. Губрієнко, правильно вказуючи на те, що останнім часом можна спостерігати тенденцію до збільшення варіативності форм державного устрою, що істотно урізноманітнює усталені класифікації унітарних і федеративних держав [18]. Утім, на нашу думку, подібний спосіб аналізу тенденцій децентралізації та розвитку самоврядних начал, який засновується на їх визначенні як постанні «спірних форм» унітарної або федеративної держави видається доволі безперспективним у науково-методологічному плані, оскільки усі аргументи до дефініції такої форми держави як «трансформації унітаризму» або «відхилення від федералізму» є, по суті, дзеркальними і можуть з рівною мірою аргументованості використовуватись як щодо однієї, так і щодо іншої позиції. Тому, більш правильним є все ж таки вжиток поняття «регіональна держава», яке відображає об'єктивний факт виникнення нової форми держави, яка дозволяє не просто здійснити перехід від унітарної форми держави до федеративної, чи навпаки, але є цілком самостійною та відносно стабільною формою держави поряд з класичними федераціями й унітарними державами. Інколи цей процес в науково-юридичній літературі описується поняттям утвердження ідей федералізації або федералізму як тенденції розвитку форми державного устрою. Зокрема, про це пише Н. Добринін, який зазначає, що сучасне суспільство надає винятково важливе значення наявності в державі сильної системи самоврядування та ефективної муніципальної влади, як фактора зв'язку між державою і громадянським суспільством, оскільки лише така держава відповідає сучасному розумінню демократії та сутності демократичного урядування [19]. Щоправда, застосування поняття «федералізм» у цьому значенні

може спричинити хибні висновки про те, що в перспективі ми станемо свідками своєрідного «відмирання» унітарної форми держави. Насправді, поняття «федералізм» і «федерація» не є тотожними, адже першим описується не певна форма держави, а виключно тенденція децентралізація, яка, фактично, спричиняє появу нового типу форми державного устрою, яким є регіональна держава.

Тобто процес «регіоналізації» (мається на увазі посилення самоврядних начал, дедалі глибша децентралізація, підвищення самостійності регіонів у вирішенні питань місцевого значення в усіх сферах суспільних відносин, зміцнення муніципальної влади та її максимальне наближення до інтересів місцевих спільнот й окремих громадян) рівною мірою може відбуватись як в унітарних, так і в федеративних державах. Це переконує, що вказаний процес є не стільки наслідком розвитку федеративної або унітарної форми державного устрою, скільки свідченням появи принципово нової форми державного устрою, в основі якої лежить переосмислення фактора територіальної організації публічної влади загалом, коли вибудовуються не певні територіальні ієрархії публічної влади (або одна ієрархія публічної влади в унітарній державі, або декілька – у федеративній державі), а дещо відмінна і одночасно більш складна система територіальної координації публічної влади, яка реалізується на місцевому рівні й істотно впливає на діяльність системи державних органів центральної влади. Такою новою формою державного устрою є регіональна держава, роль і значення якої лише посилюватимуться у найближчій державотворчій перспективі. Це означає, що розвиток самоврядних начал безпосередньо впливає на такий елемент форми держави як форма державно-територіального устрою. Утім, оскільки усі елементи форми держави є тісно пов'язаними і трансформації одного з них, як правило, спричиняють зміни на рівні інших, то можна переконливо стверджувати, що дальший розвиток самоврядних начал матиме істотний вплив на форму сучасної держави в цілому. Причому зазначена тенденція характерна не лише для окремих держав, а має універсальний характер, що посилюється об'єктивним процесом глобалізації в сучасному світі.

Таким чином, узагальнюючи результати проведеного дослідження, можемо викласти їх у вигляді наступних висновків. По-перше, в сучасних умовах об'єктивної тенденцією державно-правого розвитку переважної більшості демократичних країн є розвиток самоврядних начал і муніципальної влади, яка є різновидом публічної влади і є основою демократизму держави і запорукою її демократичної сутності і форми. По-друге, одним з важливих наслідків поширення

й утвердження самоврядних начал в частині трансформацій форми сучасної держави слід вважати постання нового типу форми держави, яким є регіональна держава. Саме це поняття описує не лише певний територіальний спосіб організації публічної влади, але й активний розвиток горизонтальних зв'язків в системі публічної влади, що істотним чином впливає на визначення форми сучасної держави. По-третє, активний розвиток муніципальної влади та збільшення обсягів повноважень в системі місцевого самоврядування змінює загальну форму організації публічної влади в державі, яка максимально наближається по потреб та інтересів громад і окремих громадян, що, у свою чергу, є підставою для появи нових моделей опису механізмів і методів взаємодії держави і суспільства та має пряме відношення як до форми держави в цілому, так і до визначення специфіки її державно-правового і політичного режиму.

Бібліографічний список:

1. Проблеми теорії конституційного права України / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Парламентське вид-во, 2013. – С. 382.
2. Баймуратов М. О. Публічна самоврядна (муніципальна) влада в Україні методологічні підходи до визначення основних ознак / М. О. Баймуратов // Публічне право. – 2011. – № 2. – С. 10.
3. Батанов О. В. Стереотипи сучасного муніципального права / О. В. Батанов // Права держава: Щорічник наукових праць Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2012. – Вип. 23. – С. 181.
4. Правові основи формування та функціонування органів державної влади у контексті євроінтеграції: монографія / За ред. Ю. П. Битяка, О. Г. Данильяна. – Х. : Право, 2010. – С. 187.
5. Колодій А. М. Державне будівництво і місцеве самоврядування / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – С. 5-6.
6. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування / Ю. Панейко. – Львів : Літопис, 2002. – С. 185.
7. Графский В. Г. Институты самоуправления: историко-правовое исследование / В. Г. Графский, Н. Н. Ефремова, В. И. Карпец. – М. : Наука, 1995. – С. 5.
8. Скрипнюк В. М. Проблеми визначення та правового забезпечення функціонування місцевого самоврядування і становлення демократичної державної влади / В. М. Скрипнюк // Права держава: Щоріч. наук. пр. Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2007. – Вип. 18. – С. 194.
9. Скрипнюк В. М. Демократизація державної влади і місцеве самоврядування / В. М. Скрипнюк // Вісник Академії правових наук України. – 2008. – № 4 (55). – С. 44-56.

10. Тихомиров Ю. А. Публичное право / Ю. А. Тихомиров. – М. : Изд-во БЕК, 1995. – С. 121-125.
11. Батанов О. В. Що таке місцеве самоврядування з точки зору права? / О. В. Батанов // Правова держава: Щорічник наукових праць Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2007. – Вип. 18. – С. 183.
12. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: монографія / За ред. І. О. Кресіної. – К. : Логос, 2007. – С. 278-279.
13. Цветков В. В. Державне управління і політика : монографія / В. В. Цветков, В. М. Селіванов, О. В. Скрипнюк. – К. : Видавництво «Абрис», 2006. – С. 138.
14. Батанов О. В. Діалектика місцевого самоврядування та прав людини (від стереотипів минулого до сучасного розуміння) / О. В. Батанов // Конституція і конституціоналізм в Україні: вибіркові проблеми. Збірник наукових праць членів Товариства конституційного права / Відп. ред. Мартиненко П. Ф., Кампо В. М. – К. : «Купріянова», 2007. – С. 186-187.
15. Батанов О. В. Деякі проблеми становлення муніципального права як галузі національного права України / О. В. Батанов // Правова держава: Щоріч. наук. пр. Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2009. – Вип. 20. – С. 181.
16. Гелей С. Д. Політико-правові системи світу / С. Д. Гелей, С. М. Рутар. – К. : Знання, 2006. – С. 222-223.
17. Автономов А. С. Правовая онтология политики: к построению системы категорий / А. С. Автономов. – М. : ООО Фирма «Инфограф», 1999. – С. 213.
18. Губрієнко О. М. Політико-правова характеристика сучасних федеративних держав / О. М. Губрієнко // Вісник Запорізького національного ун-ту. Серія: Юридичні науки. – 2009. – № 2. – С. 36-37.
19. Добрынин Н. М. Федерализм: историко-методологические аспекты / Н. М. Добрынин. – Новосибирск : Наука, 2005. – С. 6-7.

В статті досліджено кореляції процесів розвитку начал самоуправління і форми державства в сучасних умовах. Автор обґрунтовує роль муніципальної влади як специфічної різновидності публічної влади, котра входить в загальну систему публічної влади і видозначає форму сучасного державства. Розкриті механізми впливу муніципальної влади і органів місцевого самоуправління на трансформацію конкретних елементів форми державства. Проаналізовані тенденції розвитку міжнародного права в частині гарантування устойчивого розвитку системи місцевого самоуправління як фундаментального критерія демократическої форми державства.

The article investigates the correlation of development processes of local authorities and the state form in modern conditions. The author substantiates the role of municipal authorities as a specific variety of public authority, which is an important part of the general system of public authorities and alters the shape of the modern state. The mechanisms of influence of the municipal government and local authorities on the transformation of concrete state forms elements are characterized. The trends in the development of international law with regard to guaranteeing the sustainable development of local self-government as a fundamental criterion of a democratic form of government are analyzed.